

Струшко К. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОП Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана
Франка

Науковий керівник **Шанскова Т. І.**, докторка педагогічних наук,
доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти та культури фахової мови
Житомирського державного університету імені Івана Франка

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ» ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ЯДС 3-4
КЛАСИ**

В сучасній початковій освіті формування критичного мислення учнів є
одним з ключових завдань. Інтегрований курс «Я досліджую світ» (ЯДС) надає
широкі можливості для застосування різноманітних методів, які сприяють

розвитку цієї здатності. Метод «Асоціативний кущ» є одним з ефективних інструментів, який допомагає учням розвивати вміння аналізувати, класифікувати та встановлювати логічні зв'язки між поняттями [1].

Метод «Асоціативний кущ» (кластер) – це графічна організація матеріалу, що показує смислові поля певного поняття. Техніка передбачає запис центрального слова або поняття, навколо якого наносяться слова чи словосполучення, які учні пов'язують з даною темою. Метод активізує раніше набуті знання та встановлює зв'язки між ними, що є підґрунтям для формування критичного мислення [2].

У контексті формування критичного мислення застосування «Асоціативного куща» на уроках ЯДС дозволяє досягти декількох освітніх цілей. По-перше, учні вчаться виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами. По-друге, розвивається здатність відокремлювати факти від припущень, що є фундаментальною навичкою критичного мислення [3].

Для ефективного використання методу «Асоціативний кущ» на уроках ЯДС рекомендується дотримуватися певного алгоритму. Спочатку вчитель визначає центральне поняття чи проблему, яку необхідно дослідити. Потім учням пропонується висловити всі асоціації, які виникають у зв'язку з цим поняттям.

Розглянемо приклад застосування цього методу на уроці ЯДС в 3 класі при вивченні теми «Вода в природі». Центральним поняттям буде «вода». Учні називають асоціації: річка, море, дощ, пиття, життя, забруднення, збереження. Далі відбувається групування цих асоціацій: природні водойми (річка, море), атмосферна вода (дощ), значення води (пиття, життя), проблеми води (забруднення, збереження). Після цього встановлюються зв'язки між групами, наприклад, як забруднення впливає на природні водойми та питну воду, чому важливо зберігати воду чистою для життя [4].

Метод «Асоціативний кущ» може бути використаний на різних етапах уроку ЯДС. На початку уроку він допомагає актуалізувати знання учнів, з'ясувати їхні уявлення про тему. В основній частині уроку метод сприяє

глибшому розумінню матеріалу, встановленню зв'язків між новими та вже відомими поняттями. На етапі узагальнення «Асоціативний куш» дозволяє систематизувати вивчений матеріал, закріпити знання.

Формування критичного мислення за допомогою методу «Асоціативний куш» відбувається через розвиток таких умінь: аналізувати інформацію, порівнювати різні точки зору, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати обґрунтовані висновки, оцінювати достовірність інформації [5].

На уроках ЯДС в 4 класі можна використати більш складні варіанти цього методу. Наприклад, при вивченні теми «Екосистеми» центральне поняття можна розширити до проблемного питання: «Як людина впливає на екосистеми?». Учні створюють асоціативний куш, де відображають різні види впливу (позитивні та негативні), їх наслідки для екосистем та можливі шляхи вирішення проблем. Такий підхід розвиває вміння аналізувати проблеми з різних боків, що є складовою критичного мислення.

Метод «Асоціативний куш» може бути інтегрований з іншими методами та прийомами навчання. Наприклад, після створення куща асоціацій учні можуть працювати в групах над дослідженням окремих аспектів теми, а потім представляти результати своєї роботи класу.

Даний метод особливо ефективний при вивченні природничої складової курсу ЯДС. Наприклад, при вивченні теми «Рослини» учні можуть створити асоціативний куш, де центральним поняттям буде «фотосинтез». Асоціації можуть включати необхідні умови (світло, вода, вуглекислий газ), продукти (кисень, глюкоза), значення для життя на Землі. Таке структурування інформації допомагає учням краще зрозуміти складні природні процеси [2].

Використання цього методу має свої переваги та виклики. До переваг можна віднести: активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток їхнього мовлення, формування вмінь структурувати інформацію, сприяння колективній взаємодії. Викликами можуть бути: складність утримання уваги всього класу протягом обговорення, потреба в додатковому часі для систематизації асоціацій, необхідність врахування різного рівня підготовки учнів [4].

Метод «Асоціативний куш» може бути адаптований для учнів з різними навчальними потребами. Для учнів, які краще сприймають візуальну інформацію, можна використовувати кольорове кодування різних груп асоціацій або доповнювати слова малюнками. Для учнів з труднощами у навчанні можна спрощувати структуру куша, зосереджуючись на найбільш очевидних зв'язках між поняттями.

Оцінювання ефективності використання методу «Асоціативний куш» для формування критичного мислення може бути здійснене через спостереження за роботою учнів під час уроку, аналіз їхніх відповідей та аргументів, оцінювання створених ними схем чи малюнків. Також можна використовувати спеціальні завдання, які перевіряють розвиток критичного мислення: порівняння різних точок зору, знаходження помилок у тексті, вирішення проблемних ситуацій [1].

Отже, можна сказати, що метод «Асоціативний куш» є дієвим інструментом для формування критичного мислення учнів 3-4 класів на уроках ЯДС. Він допомагає розвивати вміння аналізувати, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки. Цей метод відповідає психологічним особливостям дітей молодшого шкільного віку, які мислять образно та асоціативно.

Список використаних джерел:

1. Пометун О. І., Сущенко І. М. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів. К.: Ліра-К, 2016. 144 с.
2. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати. Харків: Основа, 2007. 190 с.
3. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. Освітні технології: навчально-методичний посібник. К.: А.С.К., 2002. 255 с.
4. Терно С. О. Критичне мислення - сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя: Просвіта, 2009. 268 с.
5. Голодюк Л. С. Організація навчально-пізнавальної діяльності учнів основної школи у навчанні математики з використанням ІКТ. Кропивницький: ФО-П Александрова М. В., 2017. 404 с.